

EDUCAR

EN LA JUSTÍCIA I LA SOLIDARITAT

UN PLA PER FORMAR INTEGRALMENT EN VALORS SOCIALS

.....

ÍNDEX

Capítol 1: PROJECTE GENERAL

1. Sentit

2. Proposta

- a) Pla
- b) Educació
- c) Justícia i solidaritat

3. Objectius del pla

- a) Generals
- b) Específics

4. Opcions d'educació en la justícia i la solidaritat

- a) La persona és la protagonista
- b) És un procés dialògic
- c) Compten totes les dimensions
- d) Segueix l'evolució de la persona
- e) Parteix de la vida
- f) Pretén transformar la realitat social
- g) Implica una revisió de les estructures educatives
- h) Valors humans i cívics que més poden acostar a l'Evangeli

5. Diverses formes d'intervenció

- a) La solidaritat com a espectacle
- b) La solidaritat com a campanya
- c) La solidaritat com a cooperació
- d) La solidaritat com a trobada

6. Objectius pedagògics: els itineraris

- a) Cada persona és fonamental per a construir la justícia i la solidaritat
- b) Relacions justes i solidàries amb els que conviuen amb nosaltres
- c) Una societat justa i solidària en un món just i solidari
- d) Compartim la natura de forma justa i solidària amb les generacions futures

7. Aspectes i distribució per edats

8. Itineraris

- a) Itinerari persona (graella 1)
- b) Itinerari relacions (graella 2)
- c) Itinerari societat (graella 3)
- d) Itinerari natura (graella 4)

Capítol 2: PLA JIS A L'ESCOLA

1. L'educació per la justícia i la solidaritat a l'escola

- a) L'escola
- b) El treball de la justícia i la solidaritat
- c) Formes i moments d'intervenció
- d) L'avaluació

2. Programació general d'escola

- a) Aspectes que cal tenir en compte
- b) La intervenció educativa
- c) Planificació del treball
- d) L'avaluació

3. Educació Infantil: de 3 a 6 anys

- a) Aspectes que cal tenir en compte
- b) La intervenció educativa
- c) Planificació del treball
- d) L'avaluació

4. Educació Primària: de 6 a 12 anys

- a) Aspectes que cal tenir en compte
- b) La intervenció educativa
- c) Planificació del treball
- d) L'avaluació

5. Educació Secundària Obligatoria: de 12 a 16 anys

- a) Aspectes que cal tenir en compte
- b) La intervenció educativa
- c) Planificació del treball
- d) L'avaluació

6. Batxillerat: de 16 a 18 anys

- a) Aspectes que cal tenir en compte
- b) La intervenció educativa
- c) Planificació del treball
- d) L'avaluació

7. Cicles Formatius: de 16 a 20 anys

- a) Aspectes que cal tenir en compte
- b) La intervenció educativa
- c) Planificació del treball
- d) L'avaluació

8. Proposta d'implantació del pla a l'escola**Capítol 3: PLA JIS A LES PLATAFORMES D'EDUCACIÓ SOCIAL****1. L'educació per la justícia i la solidaritat a les plataformes d'educació social**

- a) El centre obert
- b) L'escolarització adaptada
- c) La inserció sociolaboral

2. Centre obert per a infants de 6 a 12 anys

- a) Aspectes que cal tenir en compte
- b) La intervenció educativa
- c) Planificació del treball
- d) L'avaluació

3. Centre obert per a nois i noies de 12 a 16 anys

- a) Aspectes que cal tenir en compte
- b) La intervenció educativa
- c) Planificació del treball
- d) L'avaluació

4. Escolarització adaptada per a l'ESO de 12 a 16 anys

- a) Aspectes que cal tenir en compte
- b) La intervenció educativa
- c) Planificació del treball
- d) L'avaluació

5. Inserció sociolaboral d'adolescents de 16 a 18 anys

- a) Aspectes que cal tenir en compte
- b) La intervenció educativa
- c) Planificació del treball
- d) L'avaluació

Capítol 4: PLAJIS EN EL LLEURE**1. L'educació per la justícia i la solidaritat en el lleure**

- a) El temps de lleure
- b) El treball de la justícia i la solidaritat
- c) Formes i moments d'intervenció
- d) L'avaluació

2. Infants de 6 a 12 anys

- a) Aspectes que cal tenir en compte
- b) La intervenció educativa
- c) Planificació del treball
- d) L'avaluació

3. Nois i noies de 12 a 16 anys

- a) Aspectes que cal tenir en compte**
- b) La intervenció educativa**
- c) Planificació del treball**
- d) L'avaluació**

4. Joves de 16 a 20 anys

- a) Aspectes que cal tenir en compte
- b) La intervenció educativa
- c) Planificació del treball
- d) L'avaluació

Capítol 5: PLAJIS EN LA COMUNITAT CRISTIANA**1. L'educació per la justícia i la solidaritat en la comunitat cristiana**

- a) La comunitat cristiana
- b) El treball de la justícia i la solidaritat
- c) Formes i moments d'intervenció
- d) L'avaluació

2. Infants de 7 a 10 anys

- a) Aspectes que cal tenir en compte
- b) La intervenció educativa
- c) Planificació del treball
- d) L'avaluació

3. Nois i noies de 10 a 14 anys

- a) Aspectes que cal tenir en compte
- b) La intervenció educativa
- c) Planificació del treball
- d) L'avaluació

4. Adolescents de 14 a 17 anys

- a) Aspectes que cal tenir en compte
- b) La intervenció educativa
- c) Planificació del treball
- d) L'avaluació

5. Joves de 18 a 20 anys

- a) Aspectes que cal tenir en compte
- b) La intervenció educativa
- c) Planificació del treball
- d) L'avaluació

6. Joves-adults de 20 a 25 anys

- a) Aspectes que cal tenir en compte
- b) La intervenció educativa
- c) Planificació del treball
- d) L'avaluació

Capítol 6: PLAJIS ADULTS**L'educació per la justícia i la solidaritat en els adults**

- a) Aspectes que cal tenir en compte
- b) La intervenció educativa
- c) Planificació del treball
- d) L'avaluació

Capítol 7: BIBLOGRAFIA I RECURSOS**Annex: BANC D'ACTIVITATS**

CAPÍTOL 1 PROJECTE GENERAL

1. Sentit

En el nostre món actual, cada cop més globalitzat, podem constatar l'augment de la pobresa en els països subdesenvolupats i el naixement de noves formes de pobresa i marginació en ambients de benestar econòmic. Per bé que aquestes injustícies desvetllen l'interès de nombrosos col·lectius que s'organitzen i treballen per fer realitat una societat i un món cada vegada més justos, hi ha encara importants sectors socials poc sensibles a aquestes situacions. Cal, doncs, consolidar i ampliar els esforços que es fan per assegurar una educació de les persones perquè puguin viure i actuar de manera responsable i solidària del conjunt de la humanitat, i perquè puguin respondre de forma crítica i eficaç davant dels reptes que planteja el nostre món.

L'experiència indica que només els problemes socials i humanitaris en què s'ha treballat de forma rigorosa i continuada en el temps han entrat en vies de solució, i que només persones ben preparades poden dur a terme aquest tipus de compromís. Per aquest motiu, apostar per una transformació de les estructures injustes és un repte també per als educadors que tenen a càrrec seua persones en procés de formació. Una formació que resultaria incompleta sense el descobriment també dels interrogants que plantegen les realitats d'injustícia i marginació i sense la recerca de camins alternatius per a superar aquestes greus desigualtats. Dur a terme aquesta formació comportarà també el compromís dels educadors i la renovació d'estructures educatives.

El pla que proposem té com a objectius, en primer lloc, superar la indiferència i desvetllar sentiments d'interès pels temes socials; en segon lloc, facilitar el coneixement del món que ens envolta, i alhora saber-lo valorar críticament; i demana, també, sentir-se responsable i protagonista del que passa i participar en l'elaboració de respostes col·lectives que superin la simple desqualificació o el recurs a la violència.

Finalment, cal afegir que el punt de partida d'aquest projecte és una opció de fe en Jesús de Natzaret. De la mateixa manera que Don Bosco reaccionà davant l'explotació juvenil de Torí amb la proposta d'una educació completa, també qualsevol projecte coherent de seguiment de Jesús ha de portar a l'acció. La lluita a favor de la justícia és un signe de credibilitat de l'autèntic deixeble, perquè el Regne que Jesús anuncia és un alliberament per a tota persona d'aquelles situacions que la degraden. Els esforços, doncs, per a bastir un ordre social i mundial més humà i solidari volen ser també un signe d'aquest Regne.

La tasca educativa que el pla proposa consisteix a:

- Apropar els educands a situacions i persones perquè **sentin** de primera mà l'existència de situacions que demanen la seva solidaritat, i **valorin** què hi poden aportar individualment i col·lectivament.
- Treballar perquè **coneguin** l'entorn social, econòmic, polític i cultural en el qual viuen ells i en el qual viu el conjunt de la humanitat, i perquè **analitzin críticament** les causes de les injustícies que hi descobreixen i les possibles alternatives.
- I, finalment, proposar vies perquè **actuïn** de forma compromesa i responsable dins de la societat i **participin** en projectes concrets de solidaritat.

2. Proposta

Tenint present la necessitat d'educar integralment les persones, ens proposem de vetllar específicament per la seva dimensió social. Volem plantejar-nos quins valors i quines propostes poden guiar la formació dels nois i les noies perquè esdevinguin persones madures en les seves relacions amb els altres i ciutadans responsables. La nostra proposta consisteix en un **pla d'educació** centrat en els valors de la **justícia** i la **solidaritat**.

- a) Pla:** Els valors es complementen els uns als altres de manera que no tindria sentit treballar els valors sense un pla que els tingués tots en compte. De fet, uns valors es recolzen en uns altres (això permet parlar d'eixos o famílies de valors) i, en el procés de maduració personal, uns valors més bàsics o propers preparen la descoberta i el treball d'uns altres de més complexos (això ens permet dissenyar itineraris educatius).

Encara que les persones són molt diverses (els processos de maduració personal són únics i el tarannà personal de cadascú posa accents concrets en el procés), és possible fer un pla dels diversos aspectes que s'han de treballar al llarg dels anys de formació i repassar de manera cíclica en la vida adulta. Amb aquest pla volem assegurar que s'incideix en tots els possibles camps que poden desvetllar l'interès personal per la justícia i la solidaritat i, alhora, que es treballa des de la coherència: hi ha un conjunt de valors pels quals optem i que ens serveixen de referència al llarg de tota la nostra tasca.

El treball per la justícia i la solidaritat es fa des de molts nivells. La idea d'aquest pla es recolzar-se en allò que ja s'està fent en els diversos àmbits educativopastorals, potenciar-ho i ajudar a revisar-ho. La justícia i la solidaritat són eixos transversals que són al darrera de moltes de les accions que es duen a terme, i és possible animar aquesta tasca des d'un pla conjunt. Aquest pla caldrà concretar-lo després en àmbits i situacions.

- b) Educació:** Els valors no s'assoleixen de cop i volta sinó que són el resultat d'un procés. Cal acompanyar les persones perquè vagin llegint la pròpia vida, hi descobreixin valors i prenguin interès en la defensa d'aquests valors. Cal desvetllar el seu interès pels altres, ajudar a descobrir tots els aspectes implicats en les seves relacions i tenir cura que les seves opcions es vagin concretant en actituds. Volem educar persones que:

- visquin, valorin i estimin la justícia i la solidaritat;
- coneguin les situacions, les causes i les maneres com es potencien aquests valors, i també les causes que els posen en perill;
- sàpiguen actuar personalment i col·lectivament per tal de tenir-ne cura, és a dir, que desenvolupin hàbits i actituds justos i solidaris;
- consolidin, amb el pas del temps, una opció personal per la defensa de la justícia i la lluita per la solidaritat.

- c) Justícia i solidaritat:** Ens centrem en la formació de les persones com a membres de la societat. Entenem que la persona és incompleta sense els altres i que per viure amb els altres cal fer propis certs valors. Optem per formar persones que visquin a fons els valors de la justícia i la solidaritat, persones justes i solidàries:

- Perquè la justícia és la base de qualsevol societat, de la convivència pacífica i de la possibilitat que tothom pugui ser-ne protagonista i desenvolupar-se.
- Perquè hi ha urgències que marquen prioritats dins de la societat i del món: cal fer una atenció especial als qui més ho necessiten i ser-ne solidaris.

3. Objectius del pla

a) Objectius generals

1. Sensibilitzar totes les persones i col·lectius implicats en l'acció educativa sobre els valors de la justícia i la solidaritat.
2. Revisar i assegurar la presència d'aquests valors en tots els projectes educatius de forma global i sistemàtica.
3. Oferir un marc educatiu, eines i recursos que facilitin i dinamitzin la formació en valors socials.
4. Dur a terme accions concretes, compromisos, experiències de solidaritat i treball per la justícia.

b) Objectius específics

- A. Discernir quines opcions concretes d'educació en valors són les més properes a l'Evangeli.
- B. Elaborar un mapa de valors amb grans eixos que permeti tenir una visió global dels valors i dels aspectes que s'han de treballar.
- C. Distribuir per edats els aspectes més significatius de cada valor, i plantejar itineraris que recorrin les diverses etapes evolutives.
- D. Plantejar la seqüència lògica que cal seguir per a treballar cada valor.
- E. Recollir materials i experiències en el treball de valors.
- F. Facilitar l'avaluació del treball que es duu a terme al voltant de cada valor.
- G. Oferir recursos concrets sobre valors per edats i per àmbits educatius.

4. Opcions d'educació en la justícia i la solidaritat

Per desenvolupar aquest projecte s'han tingut en compte diverses possibilitats, i com a resultat de la reflexió feta s'han triat les següents opcions educatives:

- a) **La persona és la protagonista** de la seva formació. La persona concreta, d'una edat i unes característiques determinades, és la que va madurant i creixent, i és en aquest procés que va descobrint, fent seus i realitzant uns certs valors. Finalment, serà ella la que optarà per uns valors o uns altres i els incorporarà al seu projecte de vida. De fet, els valors no són l'objectiu de l'educació, sinó que l'objectiu és el ple desenvolupament de la persona. Els valors són, doncs, estímuls i pistes que ajuden en aquest procés de desenvolupament personal.
- b) **És un procés dialògic** entre la persona i la comunitat que proposa els valors. La persona no inventa els valors del no-res, sinó que els descobreix en el seu entorn, en les persones a les quals se sent vinculada i en la comunitat on viu. Però la persona tampoc no troba els valors ja fets i acabats de manera que ja no té res a fer, llevat d'esforçar-se per assumir-los. La persona es va construint en la mesura que escolta les diverses propostes de valors que se li fan i és capaç de valorar-les críticament: integrant en un projecte personal coherent tot allò de positiu que descobreix i rebutjant aquells valors que degraden la persona.

- c) Compten totes les dimensions:** tant els sentiments que ens motiven a actuar, com els coneixements que tenim, com les habilitats per a fer tal cosa o tal altra. Els valors no són simples idees, sinó que tenen un estret lligam amb el món dels sentiments: els valors indiquen interessos, desitjos, il·lusions... Ara bé, tampoc no són simples sentiments, sinó que orienten cap a una certa direcció i són criteris per a jutjar i avaluar. Dels valors se'n pot treure el coneixement del que està bé i del què no ho està. I encara, per la seva condició de motors de l'acció personal, estan molt relacionats amb certes habilitats i maneres de fer, que permeten dur a terme o fan fracassar allò que ens proposem.
- d) Segueix l'evolució de la persona,** i té en compte les capacitats pròpies de cada edat. Per ajudar la persona a créixer cal aprofitar les possibilitats de cada moment evolutiu. Aquestes possibilitats s'han d'aprofitar en dos sentits: cal fer-ne un aprofitament «instrumental» que serveix per a preparar la següent etapa evolutiva, però també —i això és molt important— cal fer-ne un aprofitament «finalístic», és a dir, vàlid per si mateix en aquesta edat concreta. Ja que seran les capacitats concretes de l'edat, i no pas unes altres, les que permetran als nois i les noies de viure feliços ara. Aquesta experiència positiva de les pròpies possibilitats, no tan sols com a instrument per a madurar en el futur, serà la condició bàsica per a qualsevol opció exigent que es vulgui plantejar.
- e) Parteix de la vida** per enriquir la vida. L'educació en valors no és una simple tasca teòrica, sinó que hi està implicada la persona sencera i el seu entorn. Cal, doncs, partir de la situació personal i dels contextos concrets on es troba la persona, i oferir eines per a ajudar a interpretar i analitzar críticament l'experiència que s'està vivint, i pistes per a trobar una manera de respondre-hi. Això implica acceptar d'entrada i sense condicions les persones i les situacions en què es troben, per tal de cercar després possibilitats de creixement. Vol dir també acceptar l'existència de conflictes i tensions: entre la realitat i el desig, entre diversos valors... Només vivint a fons l'experiència, tant la cara positiva dels valors (allò que sí que volem) com també la cara negativa dels valors (allò que no volem), les persones poden decidir de forma plenament conscient.
- f) Pretén transformar la realitat social.** El treball en valors troba el seu ple sentit quan es posen en marxa accions que transformen l'entorn social. Cal, doncs, afrontar les situacions concretes d'injustícia i d'insolidaritat, i denunciar-les; i cal també cercar alternatives possibles i posar-les en funcionament. L'acció duta a terme, degudament revisada, pot esdevenir una valuosa referència de cara al futur, ja sigui per continuar o bé per modificar la línia d'acció empresa. Igualment, aquesta tasca, per la seva dimensió i complexitat, demana la col·laboració de diversos esforços i una certa capacitat d'espera més enllà dels resultats immediats.
- g) Implica una revisió de les estructures educatives** perquè siguin també justes i solidàries. No seria possible educar en valors si les mateixes estructures responsables no tinguessin fortament arrelats els valors i prou desenvolupats els mecanismes que fan possible viure'ls. El primer pas per a tenir cura de la justícia i la solidaritat és vetllar perquè els centres educatius siguin acollidors, generadors de confiança, participatius, igualitaris, democràtics, solidaris, ecològics... Només la revisió habitual d'aquestes estructures permetrà educar realment en valors.

h) Cerca aquells **valors humans i cívics que més poden acostar a l'Evangelí**. L'experiència de recerca d'un món més just i solidari, compartida amb tots els homes i dones de bona voluntat, és el punt de partida d'aquest projecte. No tan sols pel motiu pedagògic de començar per allò més acceptat socialment per tal d'arribar després a allò més arriscat i radical, sinó també per la idea mateixa de justícia i solidaritat tal com la presenta l'Evangelí, i que implica una obertura i una acollida a tothom ja des de bon començament. Caldrà, però, discernir quines formes de justícia i de solidaritat són realment evangèliques, i ajudar a reconèixer-hi la crida que Déu ens adreça a construir el Regne. En l'Evangelí, la justícia va més enllà de l'estricta igualtat i està relacionada amb la generositat. I també planteja les relacions humanes més en clau de vincles afectius i de solidaritat que no pas de compliment de deures.

5. Diverses formes d'intervenció

Abans de concretar el nostre projecte ens proposem de reflexionar sobre els mitjans per a treballar la justícia i la solidaritat. Cal parar atenció i fer una crítica de les diferents maneres d'acostar-se a la justícia i la solidaritat. Per fer-ho seguim Luis A. Aranguren Gonzalo (*Reinventar la solidaridad. Voluntariado y educación*. Ed. PPC. Madrid, 1998), que identifica i analitza críticament quatre tipus diferents de solidaritat.

a) **La solidaritat com a espectacle**. Tots hem vist algun programa per televisió, o hem participat en algun concert solidari o, fins i tot, potser hem organitzat un espectacle que promou la solidaritat. Aquestes propostes ens presenten la solidaritat com a producte de consum; igual que es poden trobar diverses ofertes al mercat, també hi ha ofertes de solidaritat. Una oferta que es presenta amb un rostre amable, que ens fa sentir bé, que no implica personalment. Hi ha una distància respecte dels problemes socials reals. I encara, aquesta solidaritat té una major resposta a nivells de participació o d'audiència si les causes són ben desgraciades i tràgiques.

- Avantatges: Poden ser bones oportunitats per a apropar gent a causes solidàries, persones que potser no s'han plantejat mai la importància de ser solidaris. També poden ser una possibilitat de recaptar diners per una causa solidària.
- Desavantatges: Poden suavitzar el sentiment d'angoixa, crear un sentiment de solidaritat allunyat dels problemes reals i tràgics, de manera que hom no es qüestiona les causes més profundes de les desgràcies, ja que això comportaria una implicació personal. Pot passar també que l'acció prevalgui per sobre del projecte; per exemple, l'esforç organitzatiu pot ocupar moltes hores de preparació, més que no pas el perquè de l'acció o el fet de per a qui s'està fent.

b) **La solidaritat com a campanya**. Davant d'una situació d'emergència neix la resposta d'una campanya per tal de donar-hi una solució ràpida i urgent. Aquesta ajuda no resol els problemes ni les seves causes estructurals, però sí que dona una resposta per atendre una urgència concreta. Moltes vegades té com a referent l'ajuda humanitària.

- Avantatges: Davant de situacions límit de fam, refugiats sense llar, víctimes de conflictes bèl·lics o catàstrofes naturals..., s'intenta pal·liar-ne els efectes i donar-hi una resposta urgent.
- Desavantatges: És una ajuda concreta en un moment concret però no es preocupa pels processos que han induït a aquesta situació. Pot provocar la sensació de cansament i d'impotència davant d'un drama que no s'acaba mai. És una solidaritat

que ajuda a desfogar-se del sentiment de llàstima, tot i que per a ser eficaç s'hauria d'inserir en processos d'acció-reflexió-acció, per tal de no quedar-se a la superfície dels problemes, sense preguntar-se per les causes que generen les tragèdies que s'intenten pal·liar i que, des d'un altre punt de vista, es podrien evitar.

c) La solidaritat com a cooperació. Dins d'aquesta solidaritat trobaríem els projectes de desenvolupament. S'hauria de procurar que aquests projectes tinguessin molt en compte les persones a les quals es destinen, la seva cultura i els processos que estan desenvolupant per tal que siguin els més adequats i els que els puguin ajudar més en el seu desenvolupament, sense que siguin compresos únicament des de patrons culturals occidentals. Els projectes han de respondre a les necessitats reals de les persones i dels col·lectius exclosos, han d'oferir objectius factibles, ser concrets i avaluables, i la seva realització ha de ser en equip, perquè la solidaritat no respon a messianismes individualistes.

- Avantatges: Hi ha l'experiència positiva de moltes persones que han participat en projectes de cooperació, fonamentalment en països del continent africà o de l'Amèrica Llatina. Aquesta solidaritat pot ajudar a posar en contacte la persona amb una realitat social molt concreta i a plantejar-se de viure la solidaritat més enllà.
- Desavantatges: Perill que la solidaritat quedi limitada al seguiment dels projectes a nivell quantitatiu, però que no deixi aflorar el moviment social de base que es troba darrere dels receptors-protagonistes dels projectes. Que sigui només una experiència més dins d'una gamma àmplia d'experiències i d'unes ganes insaciabls d'experimentar coses i de viure tot tipus d'aventures.

d) La solidaritat com a trobada. Té relació amb pensar i viure d'una altra manera. La solidaritat com a trobada significa, en primer lloc, l'experiència de trobar-se amb el món de dolor i d'injustícia i no quedar-se indiferent; i en segon lloc, significa tenir prou capacitat per a pensar i viure d'una altra manera: capacitat per a pensar, és a dir, per a analitzar tan objectivament com sigui possible la realitat de manca d'humanitat i de justícia en què vivim, sense que el pes d'aquesta anàlisi ens desbordi. I viure de manera que la solidaritat formi part —i en sigui un pilar bàsic— del projecte de vida de qui es tingui a si mateix com a solidari. Aquesta experiència de trobada pot portar a la solidaritat propera amb el qui és a prop, i amb el qui és a la distància (però no distant) en els pobles del Sud. Es tracta de potenciar els processos de promoció i creixement de les persones i col·lectius amb els quals es duu a terme l'acció solidària com a cooperació. La diferència rau en el fet que des de la solidaritat com a trobada els projectes no són finalitats en ells mateixos sinó mitjans per al creixement i desenvolupament humà d'aquells amb els quals intentem caminar. La solidaritat com a trobada fa dels destinataris, de la seva acció, els veritables protagonistes i els subjectes del seu procés de lluita per allò que és just, per la resolució dels seus problemes, per la consecució de la seva autonomia personal i col·lectiva.

Amb tot això no volem pas dir que només hi ha una solidaritat que es produeix en la immediatesa de les relacions curtes, dels contactes cara a cara, de la trobada amb l'altre, i que tan sols pot ser duta a terme pels voluntaris, sinó que des de la realitat quotidiana de cadascú, ja sigui des d'un marc més institucional, de tipus polític, administratiu, econòmic, financer, laboral, com a veí actiu en un barri..., també es pot ser solidari i fins i tot transformar les causes més estructurals que provoquen la injustícia. De vegades ens pot obsessionar el que és quotidià i ens poden quedar molt lluny problemes més greus a nivell nacional o internacional, però potser, davant d'aquesta vivència, la resposta ha de començar per realitzar un canvi en la intervenció quotidiana amb les persones que són més a prop.

6. Objectius pedagògics: els itineraris

Per treballar la justícia i la solidaritat distingim quatre grans eixos d'objectius que cal treballar, els quals formen el que anomenem itineraris. Cadascun d'aquests eixos respon a un enfocament concret («entenem») i implica alhora una presa de posició davant d'uns certs reptes, és a dir, d'uns objectius («pretenem»). Els diversos eixos es poden imaginar situats en diferents cercles concèntrics: en el centre, l'àmbit més reduït, la persona; en un segon cercle, les relacions entre les persones dins de la comunitat humana on vivim; en un tercer cercle, la vida en societat i les relacions entre pobles i cultures, la política, l'economia; i finalment, l'eix de la natura, el món animal, vegetal i mineral que ens envolta.

Itineraris	Lema
Des del punt de vista de la persona individual.	<i>Cada PERSONA és fonamental per construir la justícia i la solidaritat</i>
Des del punt de vista de les relacions interpersonals i de la comunitat on vivim.	<i>RELACIONS justes i solidàries amb els que conviuen amb nosaltres</i>
Des del punt de vista de la societat que fa possible les relacions justes entre cultures i pobles.	<i>Una SOCIETAT justa i solidària en un MÓN just i solidari</i>
Pel que fa a l'entorn i les riqueses naturals i al dret de les generacions futures a gaudir-ne.	<i>Compartim la NATURA de forma justa i solidària amb les generacions futures</i>

a) Cada persona és fonamental per a construir la justícia i la solidaritat

Entenem:

- que tota persona té una riquesa única i insubstituïble, i pot fer una aportació valuosa a la comunitat,
- que cal una formació de les persones que els permeti desenvolupar i compartir les seves capacitats,
- que el desenvolupament personal complet és inviable sense un diàleg i un compromís de respecte amb els altres,
- que la plenitud i la joia personals passen per la trobada i la integració en una comunitat,
- que és responsabilitat de cadascú la construcció d'un món per a tothom,
- que les persones han de participar en els projectes col·lectius amb sentit crític i opinió formada,
- que, finalment, hom podrà descobrir en aquest procés que és l'Esperit de Jesús el que crida a construir el Regne i el que ha donat a cadascú de fer una tasca concreta.

Pretenem:

- *Sentir* interès per les pròpies capacitats i aptituds, i valorar-les com una aportació positiva que pot rebre el grup.
- *Conèixer* diverses formes de participar en el grup, la comunitat, la societat... (discussions, presa de decisions, elaboració de projectes) i analitzar-les críticament.
- *Actuar* tenint en compte el bé de totes les persones, especialment de les menys afavorides.

b) Relacions justes i solidàries amb els que conviuen amb nosaltres

Entenem:

- que cal valorar positivament les diverses formes de ser i de viure,
- que això ens permet acceptar de la mateixa manera totes les persones i establir-hi relacions personals basades en el respecte,
- que cal treballar per fer possible una convivència pacífica sense oblidar els més desafavorits,
- que totes les persones tenim els mateixos drets i cal lluitar contra qualsevol forma de discriminació,
- que a partir del diàleg és possible de fer projectes de futur amb el conjunt dels membres de la nostra comunitat,
- que cal participar en la vida de la nostra comunitat (escola, barri, poble...) i fer-ho en diversos àmbits (cultura, política, economia, medi ambient...)
- que, finalment, hom podrà descobrir que aquesta convivència té com a model Jesús i com a criteri la seva opció preferent pels més desafavorits.

Pretenem:

- *Sentir-se* protagonista de la vida de la pròpia comunitat, i desaprovar les injustícies i marginacions que s'hi puguin produir.
- *Conèixer* els valors de la comunitat i la seva forma de viure i d'actuar, i també les situacions de marginació.
- *Actuar* en projectes de defensa del bé comú (polítics, econòmics, culturals) de forma respectuosa amb tothom, fent una especial atenció a la lluita contra les discriminacions socials.

c) Una societat justa i solidària en un món just i solidari

Entenem:

- que la justícia només és possible en un clima de respecte a totes les persones, pobles i cultures,
- que només una distribució justa de les riqueses i unes relacions internacionals igualitàries permeten el desenvolupament de les persones i dels pobles,
- que hi ha estructures polítiques i econòmiques, més enllà de les persones, que fan impossibles unes relacions justes entre els pobles,
- que la pau és fruit de l'acció i la solidaritat activa, no la simple absència de conflicte,
- que es pot arribar a la resolució de conflictes amb el diàleg, de forma no violenta i tenint en compte el bé de tots els implicats,

- que és possible la trobada festiva i enriquidora de tots els grups humans,
- que, finalment, hom podrà descobrir en la pau i la justícia la proximitat del Regne de Déu —pare i mare—, que va creixent de forma imperceptible i és ofert a tots els homes i dones.

Pretenem:

- *Sentir* respecte per la diversitat de pobles i cultures, interessar-se per les seves riqueses culturals i desitjar el seu bé.
- *Conèixer* altres pobles i cultures, analitzar les relacions entre països dins de la comunitat internacional i jutjar críticament les injustícies i desigualtats que s'hi produeixen.
- *Actuar* de forma compromesa en la lluita per un món més just, participant en projectes de solidaritat internacional i adequant el propi estil de vida a les necessitats del conjunt de la humanitat.

d) Compartim la natura de forma justa i solidària amb les generacions futures

Entenem:

- que hem rebut les riqueses naturals de forma gratuïta i les generacions futures tenen dret a gaudir també d'aquesta riquesa de forma íntegra,
- que hi ha moltes situacions provocades per l'ésser humà que posen en perill l'equilibri i la supervivència d'altres espècies,
- que som responsables de l'estat de conservació del nostre planeta, i que el nostre ús dels béns de consum ha de permetre un desenvolupament sostenible,
- que, en darrer terme, nosaltres formem també part de la natura i no podem viure'n separats,
- que, finalment, l'home pot ser co-creador amb Déu només en la mesura en què sap tenir cura de la resta de criatures.

Pretenem:

- *Sentir* respecte per la riquesa natural i interès per preservar-la dels perills que l'afecten.
- *Conèixer* la naturalesa i les principals situacions d'abús dels béns naturals.
- *Actuar* de forma respectuosa amb el medi ambient, fent una especial atenció a les accions locals que tenen repercussions globals.

7. Aspectes i distribució per edats

En cada itinerari es treballen tres aspectes: sentir, conèixer i actuar, i al seu torn cada aspecte està ordenat per edats: de 3 a 6 anys, de 6 a 12 anys, de 12 a 16 anys, de 16 a 20 anys i adults. L'aspecte **sentir**, si no es planteja d'una forma superficial (parlaríem aleshores de sentimentalisme), serveix de punt de partida. Respon a la pregunta: «Què mou a la persona en aquesta edat?» Ens referim, doncs, a sentiments arrelats en la personalitat i treballats. Són els sentiments, els interessos i els elements del món afectiu que poden actuar com a motivació del treball en valors. Hi trobem aspectes com ara valorar, apreciar, interessar-se, acceptar, desitjar, respectar, aprovar, desaprovar, rebutjar... La idea que proposem es pot resumir dient: «Sentir motiva».

L'aspecte **conèixer** respon a la pregunta: «Què pot entendre la persona en aquesta edat?» Aplega els coneixements, conceptes i temes que es poden treballar al voltant de cada valor. A partir del coneixement podem arribar a modificar la nostra acció, i també podem enriquir els nostres sentiments. Però el coneixement no és neutre i caldrà fixar-se també en els processos de coneixement; l'anàlisi crítica i la reflexió sobre les informacions adquirides són aquí fonamentals. Segons com llegim la informació de què disposem, optarem per uns valors o per uns altres. Això es pot resumir dient: «Conèixer per optar».

L'aspecte **actuar** respon a la pregunta: «Què pot fer la persona en aquesta edat?» Reuneix les habilitats i accions que són capaços de practicar els nois i noies. Aquestes capacitats completen i concreten els continguts conceptuals. Presenten els possibles mitjans per a posar en marxa les motivacions, per a adquirir i completar els coneixements i per a posar en pràctica les habilitats. Poden ser útils també per a contrastar allò que hem après o allò que suposem, i poden servir d'aquesta manera com a avaluació inicial d'un nou procés d'aprenentatge. Ara bé, tampoc no és possible educar en valors actuant de qualsevol manera. L'acció personal està enllaçada amb els reptes i necessitats col·lectius; actuem, per tant, de forma justa i solidària en la mesura en què participem d'aquests anhels i projectes. Diem, doncs: «Actuar participant». Els educadors poden fer una doble lectura d'aquesta organització dels aspectes. Des del punt de vista de la programació caldrà preveure quins sentiments, quins coneixements i quines habilitats permetran de participar en certes activitats. En canvi, des del punt de vista de l'avaluació caldrà sospesar fins a quin punt les activitats han servit per a desenvolupar i enriquir els sentiments, els coneixements i les habilitats dels qui hi han participat.

Els grups d'edat responen als grans moments de desenvolupament de la intel·ligència i, en especial, de desenvolupament de la consciència moral. S'ha procurat d'acostar-se a la distribució d'edats del sistema educatiu vigent, que molt sovint serveix de referència per a organitzar altres tipus d'àmbits educatius. La seqüència de passos que cal treballar en cada aspecte segueix l'evolució psicològica; ara bé, aquesta seqüència també es pot entendre que marcaria els passos que hauria de seguir qualsevol persona que es formés en valors, independentment de la seva edat. Per exemple, caldria que comencés descobrint les seves capacitats i valorant-les abans d'iniciar la participació en un treball de grup, i només després del treball de grup podria aprendre que la seva actuació en el grup influeix en els altres i que hi ha actuacions que convindrà rectificar. Finalment, hi ha un bloc d'edat «adults», que serveix de referent per a tot el procés i que recull aquells punts que serveixen de base per a una formació continuada en la justícia i la solidaritat.

	3-6 anys	6-12 anys	12-16 anys	16-18/20 anys	adults
Sentir motiva					
Conèixer per optar					
Actuar participant					

Cada PERSONA és fonamental per a construir la justícia i la solidaritat					
	3-6 anys	6-12 anys	12-16 anys	16-18/20 anys	Adults
SENTIR MOTIVA	<ul style="list-style-type: none"> § Confiança en un mateix, autonomia i seguretat personal. § Imatge positiva de les pròpies capacitats. § Valoració d'activitats i coses que no es poden comprar: els amics, els jocs... 	<ul style="list-style-type: none"> § Valorar les pròpies capacitats, viure-les com un do i estar-ne agraït. § Valorar com un servei la col·laboració. § Interès per situacions i temes que afecten el grup. 	<ul style="list-style-type: none"> § Acceptació dels propis límits com a repte per a superar-se. § Reconduir l'agressivitat, i autoafirmar-se de forma constructiva. § Valorar la col·laboració en projectes comuns. § Sensibilitat envers els problemes socials. 	<ul style="list-style-type: none"> § Arrelament dels propis sentiments i valors en un projecte personal. § Sentit de servei personal a la comunitat, gratuïtat. § Preocupació pels sectors menys afavorits socialment. § Valoració dels principis ètics i democràtics. 	<ul style="list-style-type: none"> § Revisió de vida en grup. § Temps personal per a pensar, creure, opinar, cercar, meditar... § Vocació de servei a la societat. § Aposta personal per una societat justa i solidària. § Compromís ètic, pacífic i democràtic en tots els àmbits de la vida. § Sensibilitat pels marginats.
CONÈIXER PER OPTAR	<ul style="list-style-type: none"> § Descoberta de les pròpies possibilitats. 	<ul style="list-style-type: none"> § Coneixement d'un mateix. § Vies de participació en l'ambient proper i en defensa de la natura. § Saber donar explicacions de les pròpies opinions. § Descobrir que opcions diverses porten a resultats diferents. 	<ul style="list-style-type: none"> § Consciència de les pròpies capacitats i limitacions. § Tenir un cert projecte de què es vol fer en el futur. § Capacitat d'autoavaluació. § Conèixer les llibertats ciutadanes (expressió, opinió, religió, associació). § Jutjar críticament la informació rebuda sense deixar-se influir per estereotips. 	<ul style="list-style-type: none"> § Orientació del propi projecte de vida. § Capacitat de fer autocrítica. § Coneixement d'ONG. § Formació política: seguiment de campanyes i eleccions de partits i sindicats. § Estudi de la doctrina social de l'Església. § Saber exposar i argumentar la pròpia opinió davant dels altres. § Saber fer crítica constructiva. 	<ul style="list-style-type: none"> § Revisió de l'adequació del propi projecte de vida a les noves situacions i els nous reptes. § Seguiment de projectes i de l'actualitat política, sindical, associativa... § Coneixement d'accions internacionals. § Definició personal política, sindical... § Sentit crític davant de projectes polítics i iniciatives socials.
ACTUAR PARTICIPANT	<ul style="list-style-type: none"> § Habilitats per a moure's en l'àmbit escolar i domèstic. § Col·laboració en la realització de tasques dins el grup. 	<ul style="list-style-type: none"> § Autonomia personal per tal de resoldre dificultats o conflictes. § Prendre la iniciativa i/o fer aportacions en les activitats i en les relacions personals. § Acceptació de responsabilitats concretes dins del grup. § Compromisos personals motivats per l'acord del grup. 	<ul style="list-style-type: none"> § Saber diferenciar i escollir entre diverses opcions i valors. § Assumir responsabilitats concretes dins de l'escola, l'esplai, la parròquia... § Participació en activitats de grup i en accions de voluntariat. 	<ul style="list-style-type: none"> § Participar valorant i integrant les aportacions dels altres. § Coherència amb les pròpies actituds en tots els àmbits. § Participació en projectes col·lectius en defensa de la dignitat de tothom. § Saber fer aportacions crítiques dins del grup o projecte. 	<ul style="list-style-type: none"> § Actuar amb sentit crític i coherència. § Participació en mecanismes de presa de decisió socials i polítics. § Assumir serveis concrets a la comunitat en projectes a llarg termini. § Compromís econòmic (amb ONG, amb associacions, objecció fiscal...).

RELACIONS justes i solidàries amb els que conviuen amb nosaltres					
	3-6 anys	6-12 anys	12-16 anys	16-18/20 anys	Adults
SENTIR MOTIVA	<ul style="list-style-type: none"> § Confiança en un mateix, autonomia i seguretat personal. § Establir vincles d'acceptació amb els companys i els adults. 	<ul style="list-style-type: none"> § Interès per les relacions amb els amics i la família. § Empatia, estimació i respecte envers els altres i reconeixement de les seves capacitats. § Valoració d'activitats que només són possibles en grup: jocs, treballs d'equip... § Apreciar i acceptar les normes bàsiques que faciliten la vida de grup. § Identificació amb models de relacions positives amb els altres. § Rebuig de qualsevol discriminació. 	<ul style="list-style-type: none"> § Interès per la vida de grup/colla/amics. § Valoració de la sensibilitat i l'afectivitat de les persones. § Tolerància envers les diferències legítimes. § Acceptació dels altres. § Rebuig de les imatges falses i els prejudicis (personals o col·lectius), i de les actituds de menyspreu. § Valoració dels trets culturals, la història i el patrimoni artístic i natural de l'entorn. 	<ul style="list-style-type: none"> § Interès per la vida social i comunitària. § Reconeixement de la mateixa dignitat de totes les persones. § Sentit de justícia i de democràcia davant de situacions socials de marginació. § Identificació amb la lluita contra la marginació de testimonis actuals i passats. § Estimació dels valors de la pròpia cultura en diàleg amb altres cultures. 	<ul style="list-style-type: none"> § Estimació per la vida comunitària, familiar, de grup, del barri o poble, del país... § Compromís amb la justícia i la igualtat de tots els membres de la societat. § Solidaritat envers els exclosos. § Prioritat pels més febles, com a criteri d'actuació en cas de conflicte. § Identificació crítica amb la pròpia cultura i història, i obertura a altres col·lectivitats.
CONÈIXER PER OPTAR	<ul style="list-style-type: none"> § Adonar-se de les diferències entre les persones i la seva complementarietat. § Descobrir les conseqüències negatives de la discriminació. 	<ul style="list-style-type: none"> § Normes de treball en grup. § Conèixer els drets dels infants. § Descobrir situacions de marginació en l'entorn proper. § Conèixer valors i riqueses culturals del propi entorn: escolar, local, comarcal... 	<ul style="list-style-type: none"> § Conèixer i sospesar críticament les conseqüències de la pròpia acció sobre la vida dels altres. § Saber analitzar les valoracions que hi ha darrere les afirmacions, i destriar-ne els elements marginadors (sexisme, racisme...). § Els drets humans i les persones: la vida, la seguretat, l'educació, el treball, la salut, la igualtat de sexes... § Aprofundir en les desigualtats i les causes de la marginació. § Rebre el testimoniatge de persones que lluiten contra la marginació. § Aprofundir en els valors de la pròpia cultura. 	<ul style="list-style-type: none"> § Avaluar els propis compromisos dins de la col·lectivitat. § Analitzar la influència dels mitjans de comunicació social. § Conèixer i comparar les diverses posicions polítiques i sindicals. § Els drets socials: cultura, educació, salut, treball... § Saber detectar i criticar causes de marginació. § Conèixer el testimoniatge de persones marginades i de persones o entitats que lluiten per la igualtat. § Valorar críticament els pros i els contres de la cultura i la identitat col·lectiva. 	<ul style="list-style-type: none"> § Formació en temes socials. § Causes actuals de marginació (atur, immigració, salut, nivell social, cultura, delinqüència...). § Anàlisi de situacions d'injustícia social. § Atenció a la informació de l'entorn polític, social, econòmic, cultural... § Coneixement dels reptes i projectes de futur de la col·lectivitat on vivim. § Crítica, des de l'ètica i el sentit democràtic, a la violència.
ACTUAR PARTICIPANT	<ul style="list-style-type: none"> § Acceptació de normes dins del grup. § Participació en les activitats del grup. § Acolliment de nous membres dins del grup. § Descoberta de festes i tradicions. 	<ul style="list-style-type: none"> § Establir relacions equilibrades amb els altres. § Dur a terme activitats que només són possibles en grup: jocs, treballs d'equip... § Treballar en grup segons normes i arribant a acords. § Formes no violentes de resoldre conflictes: diàleg, assemblea, acords... § Esforç per la integració de tots els companys. § Participar en festes i tradicions. 	<ul style="list-style-type: none"> § Participació en equip en diverses activitats o iniciatives. § Decidir i resoldre conflictes des de valors acceptats per tots. § Tenir cura de la integració en el grup de persones d'altres orígens o cultures. § Col·laboració en la vida cultural de l'entorn proper: actes, festes, tradicions... § Participació en grups de defensa dels béns culturals, històrics i naturals 	<ul style="list-style-type: none"> § Prendre decisions segons estructures universals de judici moral. § Dur a terme accions de denúncia o de suport a entitats que lluiten pels drets humans. § Voluntariat en projectes i amb persones que pateixen alguna marginació en el barri o a la pròpia ciutat. § Compromisos en defensa de la cultura, la llengua i els béns històrics i naturals. 	<ul style="list-style-type: none"> § Establiment de vincles permanents. § Prendre decisions fonamentades en el respecte al bé comú. § Participació en associacions de lluita contra l'exclusió. § Assumir les responsabilitats (polítiques, econòmiques, laborals...) en projectes a llarg termini des de la sensibilitat envers les persones que pateixen alguna marginació. § Participació en la cultura i la vida social: actes, festes, celebracions...

Una SOCIETAT justa i solidària en un MÓN just i solidari					
	3-6 anys	6-12 anys	12-16 anys	16-18/20 anys	Adults
SENTIR MOTIVA	<ul style="list-style-type: none"> § Confiança en un mateix, autonomia i seguretat personal. § Acceptació i interès per altres persones. 	<ul style="list-style-type: none"> § Comprensió envers els nouvinguts (immigrants, nous companys...). § Valoració de les pròpies riqueses i també de les d'altres persones i cultures: la diferència enriqueix. § Sensibilitat per la lluita per la pau i contra les desigualtats. 	<ul style="list-style-type: none"> § Apreciació dels valors comuns a totes les persones. § Sensibilitat i rebuig envers les injustícies que afecten grups socials o països. § Valoració de la cultura com a pont entre pobles. 	<ul style="list-style-type: none"> § Acceptació de la diversitat i interès pels drets de totes les cultures i pobles. § Valoració d'acords que tinguin en compte el bé i la dignitat de tota la comunitat humana. § Interès pels valors culturals, educatius, científics... enfront de valors com l'explotació i l'enriquiment. § Rebuig de les estructures generadores d'injustícia. 	<ul style="list-style-type: none"> § Sentiments de fraternitat envers persones i comunitats diferents de la pròpia. § Disponibilitat per la reconciliació entre persones i grups. § Solidaritat amb els oprimits.
CONÈIXER PER OPTAR	<ul style="list-style-type: none"> § Tenir notícia d'altres nens d'altres cultures. § Nens sense pau, sense escola, sense menjar... 	<ul style="list-style-type: none"> § Descobrir la realitat d'infants d'arreu del món (treball infantil, nens del carrer, nens de la guerra, mortalitat infantil...). § Saber els conflictes que hi ha en el món. § Conèixer altres cultures i tradicions a partir de persones concretes. § Plantejament d'alternatives a la pobresa i al militarisme. 	<ul style="list-style-type: none"> § Conèixer les causes dels conflictes: comerç d'armes, injustícies, diferències culturals i socials, subdesenvolupament. § Alternatives als conflictes: pacifisme, desenvolupament. § Organitzacions que lluiten a favor de la pau i del desenvolupament: ONU, ONG. § Conèixer punts en comú amb altres cultures, pobles o continents. 	<ul style="list-style-type: none"> § Anàlisi de les situacions que perpetuen les injustícies en la societat i en el món: atur estructural, deute extern. § Anàlisi de conflictes i de posicions polítiques davant d'aquests conflictes. § Drets dels pobles i justícia internacional. § Alternatives: desarmament, objecció de consciència, diàleg interreligiós, ecumenisme... § Conèixer el suport al desenvolupament: comerç just, microcrèdits... 	<ul style="list-style-type: none"> § Seguiment de l'estat dels drets humans arreu del món. § Lluita per la pau (objecció fiscal...). § Seguiment de conflictes. § Atenció a la realitat del Tercer i Quart Món. § Interculturalitat.
ACTUAR PARTICIPANT	<ul style="list-style-type: none"> § Resposta de confiança en diversos àmbits. § Participar amb altres grups en festes i celebracions. 	<ul style="list-style-type: none"> § Cooperar i dialogar en grup, aprendre a tenir en compte altres punts de vista. § Col·laborar en accions solidàries amb els qui més ho necessiten. § Celebrar trobades o fer festa amb grups d'altres escoles, pobles, barris... 	<ul style="list-style-type: none"> § Denúncia del subdesenvolupament: treball infantil, manca de medicaments, deute extern... § Col·laboració amb accions solidàries que s'organitzen a l'escola, al barri, al poble... 	<ul style="list-style-type: none"> § Manifestació en defensa de la justícia i la pau: campanyes, informació... § Integració en organitzacions de voluntariat solidari, polític, sindical, alternatiu... 	<ul style="list-style-type: none"> § Estil de vida solidari envers les necessitats de tots els grups i països. § Defensa de les cultures. § Col·laboració amb sistemes de mediació en conflictes. § Anàlisi de la realitat (social, eclesial, política). § Voluntariat solidari a nivell nacional i internacional. § Compromís amb organitzacions solidàries.

Compartim la NATURA de forma justa i solidària amb les generacions futures					
	3-6 anys	6-12 anys	12-16 anys	16-18/20 anys	Adults
SENTIR MOTIVA	<ul style="list-style-type: none"> § Confiança en un mateix, autonomia i seguretat personal. § Interès per l'entorn natural i els seus habitants. 	<ul style="list-style-type: none"> § Admiració envers la natura. § Veure la natura com un regal. § Preocupació pel futur del planeta i valoració de la riquesa natural de diversos indrets. 	<ul style="list-style-type: none"> § Sentit de responsabilitat davant l'estat de determinats àmbits naturals. § Estimació per la natura. § Contemplació de la natura com a do. 	<ul style="list-style-type: none"> § Rebuig dels sistemes d'explotació perjudicials per al medi ambient. § Consciència dels límits dels recursos naturals. 	<ul style="list-style-type: none"> § Respecte per la vida. § Sentit de la responsabilitat davant les futures generacions. § Valorar la natura com a via d'accés al transcendent.
CONÈIXER PER OPTAR	<ul style="list-style-type: none"> § Descobrir la natura. 	<ul style="list-style-type: none"> § Els espais naturals i l'acció de l'ésser humà. § Riscos per al medi ambient. § Espècies en perill d'extinció. § Descoberta i coneixement de l'entorn natural proper. § Relacionar el propi consum amb l'estat dels béns naturals. 	<ul style="list-style-type: none"> § Principals problemes del planeta. § Alternatives d'ús i consum (comerç just, cultius ecològics...). § Analitzar la interrelació entre les injustícies socials i el maltractament del medi ambient. § Crítica del consum desmesurat. 	<ul style="list-style-type: none"> § El consum responsable. § Abusos a nivell mundial: extracció de primeres matèries, destrucció d'ecosistemes, l'aigua potable... § Diferenciar les necessitats bàsiques de les induïdes. § Valoració crítica de les relacions entre cultura i natura. 	<ul style="list-style-type: none"> § Estat actual dels perills ambientals. § Les organitzacions de defensa de la natura. § Polítiques de gestió dels problemes mediambientals.
ACTUAR PARTICIPANT	<ul style="list-style-type: none"> § Establir una relació positiva amb el medi natural. § Ús respectuós dels béns de consum. § Ser responsables d'algun animal, planta, jardí, espai verd, etc. 	<ul style="list-style-type: none"> § Temps lliure per a conèixer la natura. § Construir objectes útils reutilitzant deixalles. § Fer recollida selectiva a l'escola, l'esplai, la parròquia, etc. 	<ul style="list-style-type: none"> § Fer accions concretes per tenir un centre amb consum responsable. § Accions en defensa de la natura. 	<ul style="list-style-type: none"> § Visió global i actuació en defensa de la natura. § Accions de consum responsable al barri o a la ciutat. § Compromís en organitzacions de defensa de la natura. 	<ul style="list-style-type: none"> § Estil de vida respectuós amb el medi ambient. § Compromís en la defensa de la natura. § Accions de consum responsable a tots els nivells.

Objectius pedagògics generals per a tot el centre

Cada PERSONA és fonamental per a construir la justícia i la solidaritat	
Pretenem	Intervencions
<p><i>Sentir</i> interès per les pròpies capacitats i aptituds, i valorar-les com una aportació positiva que pot rebre el grup.</p> <p><i>Conèixer</i> diverses formes de participar en el grup, la comunitat, la societat... (discussions, presa de decisions, elaboració de projectes) i analitzar-les críticament.</p> <p><i>Actuar</i> tenint en compte el bé de totes les persones, especialment de les menys afavorides.</p>	<p>- <i>solidaritat</i> entre diversos grups d'edat o de situació, es poden posar en marxa plans de recolzament entre grans i petits, entre nous i antics, entre més desperts i persones amb dificultats: ajudes a l'estudi, elaboració de propostes per a altres etapes (jocs, activitats, teatre...)</p> <p>-</p>

RELACIONS justes i solidàries amb els que conviuen amb nosaltres	
Pretenem	Intervencions
<p><i>Sentir-se protagonista de la vida de la pròpia comunitat, i desaprovar les injustícies i marginacions que s'hi puguin produir.</i></p> <p><i>Conèixer els valors de la comunitat i la seva forma de viure i actuar, i també les situacions de marginació.</i></p> <p><i>Actuar en projectes de defensa del bé comú (polítics, econòmics, culturals) de forma respectuosa amb tothom, fent especial atenció a la lluita contra les discriminacions socials.</i></p>	<p>- <i>organització de l'entitat, que ha d'articular la participació dels educadors, dels pares i molt especialment dels nois i noies: quines responsabilitats assumeixen, com fan arribar les seves propostes i opinions, com col·laboren amb les iniciatives...</i></p> <p>- <i>estil pedagògic, centrat sobretot en la pràctica educativa i en el testimoniatge dels educadors: l'acollida i integració de tothom, la pràctica educativa a partir d'activitats de caràcter solidari i no competitiu, un clima de respecte i interès per tothom, una distribució dels espais i dels horaris que facilitin la trobada humana i la relació, el sentit crític davant de totes les situacions de marginació, violència, insolidarietat...</i></p> <p>-</p>

Una SOCIETAT justa i solidària en un MÓN just i solidari	
Pretenem	Intervencions
<p>Sentir respecte per la diversitat de pobles i cultures, interessar-se per les seves riqueses culturals, i desitjar el seu bé.</p>	<p>- <i>relació amb l'entorn social</i>: cal tenir cura de les relacions que hi ha o que cal establir amb altres institucions del barri o poble: institucions públiques, culturals, escoles, col·lectius marginats, ONGs...</p>
<p>Conèixer altres pobles i cultures, analitzar les relacions entre països dins de la comunitat internacional, i jutjar críticament les injustícies i desigualtats que es produeixen.</p>	<p>- <i>sensibilitat activa</i> cap a temes d'actualitat, als que cal donar resposta: campanyes, jornades, activitats, diades conjuntes de tota l'escola, sobre qualsevol dels temes relacionats amb la justícia i la solidaritat.</p>
<p>Actuar de forma compromesa en la lluita per un món més just, participant en projectes de solidaritat internacional i adequant el propi estil de vida a les necessitats del conjunt de la humanitat.</p>	<p>-</p>

Compartim la NATURA de forma justa i solidària amb les generacions futures	
Pretenem	Intervencions
<p>Sentir respecte per la riquesa natural i interès per preservar-la dels perills que l'afecten.</p> <p>Conèixer la naturalesa i les principals situacions d'abús dels bens naturals.</p> <p>Actuar de forma respectuosa amb el medi ambient, fent especial atenció a aquelles accions locals que tenen repercussions globals.</p>	<p>- l'atenció a l'entorn natural i al funcionament ecològic (reciclatge, tipus de paper, de pintures, de materials...).</p> <p>-</p>